

Missä mennään, transtutkimus, vuonna 2023?

Sari Laurila

Astuessani ensimmäistä kertaa yliopiston ovista elettiin 1990-luvun jälkimmäistä puoliskoa. Pois pääsin vielä ennen opintoviikkojen ja piirtoheittikalvojen jäämistä historiaan. Tästä päivästä käsin moni muukin asia on muuttunut. Tämän huomasin osallistuessani helmikuussa 2023 Tampereen yliopistolla järjestettyyn Nordic Trans Studies Network -konferenssiin.

Tutkijat ympäri Eurooppaa ja kauempaakin pitivät konferenssissa esityksiä aiheista, jotka ovat tematisoituneet tiedeyhteisön luupin alle vasta melko äskettäin. Transtutkimus pääsee harvemmin itsenäisesti esille; usein se on jäänyt sukupuolentutkimuksen tai queer-tutkimuksen sivujuonteeksi. Siksikin ilahduin konferenssin laajuudesta, ja ilmeisesti myös järjestäjät yllättyivät runsaasta osallistujajoukosta. Kahdeksatta kertaa järjestetty tapahtuma oli lyhyen historiansa toistaiseksi suurin.

Eräänlainen paradigman muutos leijui ilmassa. Tänä päivänä transihmisten olemassaolo aletaan viimein tunnustaa. Silti moni kärsii cisheteronormatiivisuuden väkivallasta ja vähemmistöstressistä. Omana itsenä eläminen kysyy yhä valtavasti voimia. Transtutkimuskin painii metatason kysymysten parissa: kuka voi olla subjekti, kenellä on valta määritellä trans? Kuten edellä totesin, transtutkimus on usein sisällytetty muuhun tutkimukseen. Tarve itsenäisemmälle transtutkimukselle on ilmeinen, ja varmaankin myös sukupuolentutkimuksen piirissä tätä tavoitetta edistetään.

”From transgender rage to trans joy” kuului konferenssin otsikko lyhennettynä. Tätä voi tulkita moninkin tavoin. Cisnormista käsin transtaustainen

herättää usein ihmetystä ja ennakkoluuloja. Moni transtaustainen joutuu tällöin tahtomattaankin ikään kuin mikroaktivistiksi. Aktivismi on siis muutakin kuin järjestön äänitorvena vaikuttamista. Jokainen transioituvaa on pakotettu aktivismiin ainakin oman elämänsä puitteissa. Siinä olisi tutkijoillakin työsarkaa todellisuuden kanssa kohtaavan aiheen parissa. Tässä viitekehyksessä ”joy” voi asettua toisenlaiseen valoon. Korjausprosessia leimaava kärsimyksen eetos saattaa seurata elämässä pitkään transition jälkeenkin.

Niin kauan kuin tarvitaan erillisiä turvallisemman tilan malleja, ollaan vasta matkalla kohti hyväksyntää. ”From rage to contentment” soisi silti siintävän jo lähestyvässä horisontissa. On ennenaikaista tuulettaa, että oltaisiin perillä. Cisnormi kaikessa väkivaltaisuuudessaan pahimmillaan tappaa ihmisen. Tästäkin kuultiin puheenvuoro workshopissa.¹ Olisi silti väärin syyttää vain valtarakenteita. Kaiken takana on ihminen, tavalla tai toisella.

On toki triviaalia opponoida, sillä ”from rage to joy” on kaikin tavoin kannatettava päämäärä. Kuulin silti hyvin vähän esimerkiksi vähemmistöstressiä pohdiskelevaa puhetta. Esillä ollut runous, kirjallisuus ja muukin taide

¹ Sanna Mustasaari esitelmöi konferenssissa aiheesta ”Post Mortem: Affective Battles over Gender, Sexuality and the Dead Body” käsitellen transtaustaisiin ihmisiin kohdistuvaa rakenteellista väkivaltaa, itsemurhaa ja politisoitunutta kuolemaa.

varmasti pyrki voimauttamaan, mutta käsien likaaminen niihin rakenteisiin, joista esille nostamani epäkohdat kumpuavat, kysynee myös tutkijalta attityydiä. Kärsimys jyrää ilon alleen, raivoamisesta ei ole yhtä loikkaa toiseen äärilaitaan, siirtymä on hitaampi ja asteittäisempi joka tasolla.

Mistä lie myös tutkijoiden, ei pelkästään tiedotusvälineiden, omaksuma ilmaus transyhteisö, jolla kaikki transtaustaiset tullaan niputtaneeksi yhteen. Tätä mietin konferenssissa mielessäni ja välillä ääneenkin. Kaikki transtaustaiset eivät ole verkostoituneet toistensa kanssa. Kaikki eivät löydä omaa viiteryhmäänsä, yhteisöänsä tai onnistu pääsemään sellaisen jäseneksi. Inklusiosta tuleekin eksklusiota. Ainakaan tutkija ei saisi vetää mutkia suoriksi.

Kaiketi feministiset teoriat sukupuolen performatiivisuudesta ovat nykyisenkin transtutkimuksen taustalla. Teoriat kuuluvat tutkijan työhön, ja ilahduttavasti transtutkimusta tekevät myös transtaustaiset. Kentällä on tilaa, tutkijoita on yksi siellä, toinen täällä ja kolmas oman työn ohessa. Ollaan lupaavassa alussa.

Kierrepallot seurasivat toisiaan kuunnellessani keskustelua konferenssin puheenvuoroista. ”I might not follow you”, toistui usein vastauksissa. Moni tutkimushanke vaikutti palvelevan vain tutkimusta itseään. Kaikki puhuivat sujuvaa englantia, mutta yhteistä kieltä ei aina tuntunut löytyvän. Oltiin edes samalla pallokentällä, aprikoin. Kaikki tietävät jostain jotain mutta yhteisesti ei tiedetä mistään mitään, summasin vaiti nihilistisiä ajatuksiani.

Cisnormin purkaminen tapahtunee kaukana tutkijan kirjoituspöydästä. Jos se on tapahtuakseen, se hiipii julkiseen retoriikkaan vähitellen. Boomerkin voi omaksua uusia asioita halutessaan. Tämä on tärkeää, jotta jokainen voisi kokea, ettei omasta olemisesta koituisi jaksamista nakertavaa stressiä. Jos taskussa pitää aina olla paksu tukku rautalankaa, alkaa elämä kuluttaa kohtuullisen nopeasti. Tarvitaan niiden puheenvuoroja, joilla

asiantuntemus on parhaiten hyppysissä: transtutkijoiden, kokemusasiantuntijoiden, kynnelle kykenevien siinä määrin kuin kukin jaksaa toivottaa. Eikä sen pitäisi olla toivottamista, ei edes maailmassa, jossa eniten tilaa saa kovimmin huutava.